

शिक्षा-निदेशालयः, राष्ट्रिय-राजधानी-क्षेत्रम्, दिल्ली

वार्षिकः पाठ्यक्रमः (2026 -2027)

कक्षा एकादशी- संस्कृतम् (केन्द्रिकम् 322)

खण्डः 'क'

1.अपठित-अवबोधनम्

खण्डः 'ख'

रचनात्मकं कार्यम्

2. औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रम् / प्रार्थनापत्रम् (मञ्जूषायाः सहायतया रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा पूर्णं पत्रं लेखनीयम्।)

3.चित्राधारिता वाक्य-संरचना

अथवा

अनुच्छेदलेखनम्

4. लघुकथा (शब्दसूचीसाहाय्येन रिक्तस्थानपूर्ति-माध्यमेन)

अथवा

वार्तालापे एकपक्षपूरणम्

खण्डः 'ग'

अनुप्रयुक्तं व्याकरणम्

5.सन्धिः-पाठ्यपुस्तके प्रयुक्तपदानां सन्धिविच्छेदः सन्धिकरणं च

स्वरसन्धिः

> दीर्घः गुणः वृद्धिः

>व्यञ्जनसन्धिः → श्चुत्वम्, ष्टुत्वम्, जश्त्वम्

विसर्गसन्धिः > सत्वम्, उत्त्वम्,

6. प्रत्ययाः (प्रकृति-प्रत्यय-संयोजनं वियोजनञ्च) क्त्वा, ल्यप्, तुमुन् इति

7.शब्दरूपाणि- विभक्त्यनुसारं वाक्यप्रयोगः

> अजन्ताः- रमा-कवि-पति-मति-नदी-शिशु-धेनु-मधु-वधू-पितृ-मातृ-समानान्तरप्रयोगाश्च ।

> हलन्ताः- राजन्-गच्छन्-भवत्-आत्मन्-विद्वस्-वाच्-समानान्तरप्रयोगाश्च

8. धातुरूपाणि

अधोलिखितधातूनां पञ्चलकारेषु वाक्येषु प्रयोगः -भू-कृ-पा-स्था-दृश्-अस्-कथ्-भक्ष्-घ्रा-क्रुध्-हन्-श्रु-क्री-ग्रह्

इत्यादयः।

9. कारक-उपपदविभक्तिप्रयोगाः

10. सामान्य-वाच्य-परिवर्तनम् (लट्-लृट्-लकारयोः)

11. अशुद्धिसंशोधनम्

खण्डः 'घ'

पठितावबोधनम्

12. गद्यांशः

13. पद्यांशः

14. नाट्यांशः

15. भावार्थलेखनम्

16. अन्वयः

17. प्रसंगानुसारम् अर्थलेखनम्

18. उद्भवः, विकासः, सन्दर्भग्रन्थाः, रचयितारः

19. वैदिकसाहित्यम्

20. रामायणम्, महाभारतम्, पुराणानि

(i) पठितावबोधनम्

पाठाः

प्रथमः पाठः कुशल प्रशासनम्

तृतीयः पाठः सूक्तिसुधा

पञ्चमः पाठः वीरः सर्वदमनः

पष्ठः पाठः शुकशावकोदन्तः

प्रश्नोत्तराणि, भावार्थे रिक्तस्थानपूर्तिः / प्रदत्ते भावार्थत्रये

शुद्धभावार्थचयनम्, अन्वयेषु रिक्तस्थानपूर्तिः,

प्रदत्तवाक्यांशानां सार्थकं संयोजनम्

प्रदत्तपंक्तिषु प्रसंगानुसारं पदानाम् अर्थलेखनम्

(ii) संस्कृत-साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः

संस्कृतभाषायाः उद्भवः विकासश्च

पाठ्य-पुस्तकस्थानां पाठानां सन्दर्भग्रन्थाः रचयितारश्च

वैदिकसाहित्यम् (वेदाः ब्राह्मण-आरण्यकानि, उपनिषदः वेदाङ्गानि)

रामायणम्, महाभारतम् पुराणानि च

आन्तरिकं मूल्यांकनम् -श्रवणम्+वाचनम् 5+5 अङ्काः

परियोजना-कार्यम् -10 अङ्काः

पुनरावृत्तिः

मध्यावधि-परीक्षा

उपरिनिर्दिष्टपाठ्यक्रमः 05/09/2026 दिनाङ्कं यावत् पूर्णं कारणीयम्।

खण्डः 'क'

1. अपठित-अवबोधनम्

खण्डः 'ख'

रचनात्मकं कार्यम्

2. औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रम् / प्रार्थनापत्रम् (मञ्जूषायाः सहायतया रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा पूर्णं पत्रं लेखनीयम्।)

3. चित्राधारिता वाक्य- संरचना

अथवा

अनुच्छेदलेखनम्

4. लघुकथा (शब्दसूचीसाहाय्येन रिक्तस्थानपूर्ति-माध्यमेन)

अथवा

वार्तालापे एकपक्षपूरणम्

खण्डः 'ग'

अनुप्रयुक्तं व्याकरणम्

5. सन्धिः-पाठ्यपुस्तके प्रयुक्तपदानां सन्धिविच्छेदः सन्धिकरणं च

स्वरसन्धिः

> यण्, अयादिः ।

> व्यञ्जनसन्धिः → → अनुस्वारः > परसवर्णः ।

विसर्गसन्धिः > रुत्वम्, लोपः।

6. प्रत्ययाः (प्रकृति-प्रत्यय-संयोजनं वियोजनञ्च) तव्यत्, अनीयर्, क्त, क्तवतु इति।

7. शब्दरूपाणि- विभक्त्यनुसारं वाक्यप्रयोगः

सर्वनामानि सर्व-यत्-तत्-किम्-इदम्, (त्रिषु लिङ्गेषु अस्मद् युष्मद्)।

> संख्यावाचकशब्दाः एकसंख्यातः पञ्चसंख्यापर्यन्तम् (त्रिषु लिङ्गेषु) ।

8. धातुरूपाणि

अधोलिखितधातूनां पञ्चलकारेषु वाक्येषु प्रयोगः -लभ्-सेव्-मुद्-याच् इति।

9. कारक-उपपदविभक्तिप्रयोगाः

10. सामान्य-वाच्य-परिवर्तनम् (लट्-लृट्-लकारयोः)

11. अशुद्धि-संशोधनम्

खण्डः 'घ'
पठितावबोधनम्

12. गद्यांशः

13. पद्यांशः

14. नाट्यांशः

15. भावार्थ-लेखनम्

16. अन्वयः

17. प्रसंगानुसारम् अर्थलेखनम्

18. उद्भवः, विकासः, सन्दर्भग्रन्थाः, रचयितारः

19. वैदिक-साहित्यम्

20. रामायणम्, महाभारतम्, पुराणानि

10. सामान्य-वाच्य-परिवर्तनम् (लट्-लृट्-लकारयोः)

11. अशुद्धि-संशोधनम् (लिङ्ग-वचन-पुरुष-विभक्ति-कालाधारितम्)

'घ' भागः

(i) पठितावबोधनम्

परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः

अष्टमः पाठः सङ्गीतानुरागी सुब्बणः

नवमः पाठः वस्त्रविक्रयः

दशमः पाठः यद् भूतहितं तत्सत्यम्

एकादशः पाठः स मे प्रियः

प्रश्नोत्तराणि, भावार्थे रिक्तस्थानपूर्तिः / प्रदत्ते भावार्थत्रये

शुद्धभावार्थचयनम्, अन्वयेषु रिक्तस्थानपूर्तिः,

प्रदत्तवाक्यांशानां सार्थकं संयोजनम्

प्रदत्तपङ्क्तिषु प्रसंगानुसारं पदानाम् अर्थलेखनम्

(ii) संस्कृत-साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः

*संस्कृतभाषायाः उद्भवः विकासश्च

*वैदिकसाहित्यम् (वेदाः ब्राह्मण-आरण्यकानि, उपनिषदः वेदाङ्गानि)

*रामायणम्, महाभारतम् पुराणानि च

आन्तरिकं मूल्यांकनम् -श्रवणम् + वाचनम् 5+5 अङ्काः

परियोजनाकार्यम् -10 अङ्काः

टिप्पणी- *पाठ्यक्रमस्य एतद्विभाजनं केवलं पाठनाय वर्तते। वार्षिकपरीक्षायां सम्पूर्ण-पाठ्यक्रमात् प्रश्नोत्तराणि भविष्यन्ति। विस्तृतसूचनायै सीबीएसई- अन्तर्जालम् अनुकरणीयम्।
उपरोक्तं सर्वं पाठ्यक्रमं 30/01/2027 पर्यन्तं पूर्णं कारणीयम् इत्यनिवार्यम्।

पुनरावृत्तिः

वार्षिक परीक्षा